

Zoektocht naar medezeggenschapsgraal (deel 2)

'Samen iets maken wat nog

Wim Schul en Jaap de Jong besloten in het vorige nummer van OR informatie een zoektocht te starten naar de medezeggenschapsgraal. Nu zijn ze op de theatervloer terechtgekomen. Vanwaar die ogenschijnlijk vreemde overstap en wat hopen ze daar te vinden?

Door Wim Schul en Jaap de Jong

- **Wat betekent regisseurschap?**
- **Regisseursproblemen**
- **Verskillende oplossingen**

Steeds meer klinkt de term regierol, voor zowel de leiding als de ondernemingsraad. Dat constateerden we vorige maand in dit blad. En zie, het laatste GBIO-bulletin werkt dit thema uit. Het gaat om de vele vormen van betrokkenheid van medewerkers en de toegevoegde waarde die de or in dat geheel heeft. GBIO-directeur Bruno van Rijsingen pleit zelfs voor de or als regisseur van toegevoegde waarde. Dat is nog eens een mooie zaak. Maar is de populaire term regie niet een beetje versluisend? Vroeger spraken we van de professionele or, nu over de regie-or. Maar het gaat vooral om problemen met die regie. Sla er eens een krant op na. De regie van de minister-president is helemaal zoek, de jeugdzorg faalt volkomen door gebrek aan regie, verslaafden moeten de regie over hun eigen leven nemen en tot overmaat van ramp dreigt bondscoach Marco van Basten de regie over Oranje te verliezen. Waarover gaat dat eigenlijk? Tijd om de echte kenners daarover te bevragen, de regisseurs zelf.

Verantwoordelijkheid

We spraken met drie ervaren regisseurs uit het beroepstheater, uit het circusstheater en uit het amateurtoneel. Ze zijn het er allemaal over eens: de regisseur draagt onvoorwaardelijk de eindverantwoordelijkheid. Dat komt doordat de regisseur een eigen interpretatie geeft aan het stuk. Al bij de eerste stappen, soms jaren tevoren, wordt die verantwoordelijkheid aangegaan. De acteurs zijn belangrijk, maar ook de decors, het geluid, de belichting en ga zo maar door. Het is niet mogelijk die verantwoordelijkheid te ontlopen, ook al kun je tijdens de voorstelling helemaal niets doen. Als de chemie tussen spelers en regisseur niet tot stand komt, blijkt dat in de repetitietijd. Dan moet de voorstelling geschrapt worden. Dat is onlangs gebeurd bij de Paardenkathedraal in Utrecht. De regisseur voor het circusstheater heeft wel eens zijn naam van het affiche laten halen. De regisseur voor het amateurtoneel zou alleen afgelasten als er meer geïmproviseerd zou moeten worden dan de spelers aankunnen. Dan zou ze zelf gefaald hebben. Maar dat zijn grote uitzon-

nooit gemaakt is'

deringen. Vooral bij het beroepstheater zijn de belangen te groot: voorstellingen zijn verkocht, de namen van regisseur en speler zijn in het geding.

Hoe slaagt de regisseur erin de spelers mee te krijgen in zijn bedoelingen? Cornelis Nooteboom is een gelauwerd acteur, regisseur en bijna twintig jaar adjunct-directeur van de Toneelschool Amsterdam. 'De professionele acteurs zijn erop ingesteld zich het idee van de regisseur eigen te maken. Ze zijn zoekende de regisseur te begrijpen. De kern van de taak van de regisseur is de maximale creativiteit uit de acteurs te halen. Ze weten dat ze daardoor iets kunnen maken wat nog nooit eerder gemaakt is.' Wat is de moeilijkste situatie voor de regisseur bij professionele spelers? 'Acteurs hebben eigen opvattingen. Denk eraan dat de regisseur heel wat vraagt van de acteurs. De regisseur vraagt openheid, maar moet die zelf ook tonen. Het is ook niet erg als zijn idee verandert, als het stuk er beter van wordt. Maar soms loopt de regisseur tegen een muur van scepsis, waar hij niet tegen kan. Dan kan hij geen richting meer geven.'

Circusartiest

Docent drama, artistiek adviseur en theaterregisseur Jan Rauh moet met fluwelen handschoenen knokken. Onder zijn regie draait deze winter Circus Sijm in Heiloo. Iedere circusartiest heeft zijn eigen nummer. Dan begint de weerstand al bij de kostuums. Zelfs aanwijzingen zoals 'je bent niet te verstaan' kunnen verkeerd vallen. Toch moet alles samenvallen. Het publiek merkt het als de techniek, de overgangen en de muziek niet kloppen. Wij willen én circus-elementen én theater-elementen. En verder willen we dat er drie lagen in zitten: voor kinderen, ouderen en voor tussenpubliek. Dat betekent verschillende soorten humor. Humor is maar één emotie. Die emoties moet je met elkaar duidelijk benoemen: teder, erotisch, maar ook het grootse, het machtige. Rauh geeft aan hoe hij thema's al jaren tevoren vastlegt. Later ontwerpt hij ook de heel bepalende plattegrond, met alle technische elementen zoals licht, geluid en indeling. Niet iedereen kan met een thema

verbonden worden. In de huidige show kunnen de trapezewerkers volledig hun eigen act doen, terwijl de dressuur voor hogeschoolpaarden in het thema van Keltische mystiek wordt meegenomen. Wat in elk geval moet gebeuren is dat iedereen meewerkt om acts, muziek en tableaux goed op elkaar te laten aansluiten. Rauh gebruikt daarvoor de term ensemble.

Nicole Wessel is dramadocent en regisseur bij de Nieuwe Veste in Breda. Vorig jaar juni is daar de auditie geweest voor een volwassenengroep die komende april een voorstelling gaat geven. Net als de andere regisseurs geeft ze de basis aan. Dit jaar is die gebaseerd op het televisieprogramma *Six Feet Under*. 'Hier haal ik mijn eigen thema's uit, enerzijds de familiestructuur en anderzijds het contact maken met vreemde mensen. Dat thema moet ingevuld worden door de spelers. Ik besteed veel tijd aan het zorgen voor commitment op dit thema.'

De spelers zijn bij Wessel heel vrij. De rol wordt onderzocht, het script voor een deel door de speler geschreven. 'Ik vraag veel van de spelers, ik laat ze zelf onderzoeken. Sommigen hebben daarbij meer houvast nodig dan anderen. Daar komt iets uit wat aan het begin niet bekend is. Ik daag ze uit. Al doende komt het script in zijn geheel tot stand.' Dit sluit aan bij de uitroep van Cornelis Nooteboom: 'Een stuk ontstaat niet in het luchtledige. In het repetitielokaal komt het stuk tot stand, daar gaat het stuk zijn eigen leven leiden. Sleutelwoord is hier authenticiteit.' Aan Nicole Wessel de vraag: maakt het nog wat uit dat je met amateurs werkt? 'Ze gaan soms met het materiaal op de loop. Dat gebeurt als ze zich heel erg vereenzelvigen met het perso-

nage. Een ander verschil met de professionele acteur is te zien als een gevorderde amateurspeler een bepaalde dominante rol heeft gespeeld. Dan speelt hij een volgende rol ook op diezelfde manier.' Hoe pak je dat aan? 'Ik vraag dan na te gaan welk element in de rol ze interessant vinden. Daarop laat ik een biografie uitwerken, met bijhorende gedachtegangen. Die gedachtegangen zijn belangrijk. Ik leer dan hoe je die gedachtegang de fysieke transformatie kan geven. Hoe je handen kunt gebruiken, expressie.'

Lessen

De conclusie na deze rondgang langs regisseurs is dat regie best een duidelijk begrip is. De verantwoordelijkheid ligt volledig bij de regisseur. Die bezit het idee, heeft de middelen en bepaalt met welke acteurs en technici er wordt gewerkt. De invulling van de rol gebeurt door de acteur, maar de regisseur brengt zijn opvattingen over en geeft aanwijzingen.

Onze drie regisseurs hebben met verschillende risico's te maken:

- de professionele acteur kan een 'muur van scepsis' optrekken;
 - de circusartiest wil alleen zijn eigen nummer uitvoeren;
 - de amateur kan op de loop gaan met de rol.
- De regisseur heeft verschillende oplossingen om het beste uit de acteurs te halen. Professionals willen weten wat de regisseur wil en vullen dit zelf in: ze streven naar iets wat nog nooit is vertoond. De circusartiesten wordt uitgelegd wat de bedoelingen zijn – de plattegrond wordt vastgelegd – en er wordt aan gewerkt een goed ensemble te vormen. Amateurs hebben tijd nodig voor

Regisseur

De regie is in handen van een regisseur. Deze is de tussenpersoon tussen de auteur en de uitvoerenden. Hij ziet erop toe dat de in het werk aanwezige bedoelingen op consequente wijze worden geïnterpreteerd en helder in het spel naar voren komen. (...) Vanaf het begin van de twintigste eeuw heeft de functie van de regisseur in het theatrale productieproces aan belang gewonnen. (...) Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de regisseur als interpretator van het repertoire nog meer gezag.

Bron: *Encarta Winkler Prins*

voor elk type or dat we onderscheiden? Willen we eigenlijk wel 'iets maken wat nog nooit eerder gemaakt is'?

Jaap de Jong heeft zijn eigen adviespraktijk *Achter de duinen*. Hij is op voordracht van de or lid van het toezichthoudend orgaan (RvC/RvT) bij zes ondernemingen. **Wim Schul** is opleider/adviseur bij FNV-Formaat. Ook is hij bestuurslid van de Beroepsvereniging van Medezeggenschaps-professionals (BVMP).

Reacties zijn welkom op jaapdejong@wxs.nl en wim.schul@fnvformaat.nl

commitment en moeten uitgedaagd worden iets extra's in hun rol te leggen.

Onze lessen:

- De verantwoordelijkheid van de regisseur ligt vast, vanaf het vertrekpunt tot en met de uitvoering.
- De regisseur draagt het artistieke idee, de thema's en de richting.
- Het stuk komt tot stand in het repetitie-lokaal.
- Om het beste naar boven te halen vraagt de regisseur veel van acteurs.
- De acteurs behouden hun eigenheid, hun authenticiteit in de rol.
- Tijdens de voorstelling zelf staat de regisseur buiten spel.
- Er komt een beter en creatiever resultaat dan vooraf wordt bedacht.

Maar weten we nu of dit een goede richting is voor medezeggenschap? Voor wie moet de or nu regisseur zijn? Zijn dat amateurs, professionals of circusartiesten? Waar moet

de toekomstige or die acteurs, technici en andere middelen vandaan halen? Is het concept van de regie-or wel aantrekkelijk

Inspiratie voor uw eigen queeste

Energizer nr. 2: Van script naar spel.

Wilt u in uw ondernemingsraad inspiratie opdoen om tot betere arbeidsverhoudingen te komen? Hier komt de tweede energizer (10 tot 20 minuten):

Als voorbereiding heeft één van u een gesprek van vier zinnen opgeschreven dat typerend is voor arbeidsverhoudingen en betrokkenheid in het bedrijf. Bijvoorbeeld:

A: 'De machine hapert aan alle kanten. Ik heb het al zo vaak gezegd.'

B: 'Waarom leg je dat niet op tafel in het werkoverleg?'

A: 'Nee. Ze doen daar niets mee, het gaat alleen om taken verdelen.'

B: 'Ik heb een akkefietje gehad en toen werd er wel iets mee gedaan.'

Als dit gesprek is voorgelezen verzint u een vervolg en een positieve afloop. Ook anderen komen in beeld, in elk geval een or-lid. Hier komt een script uit dat uitgespeeld kan worden.

Discussievraag: hoe kan de or ervoor zorgen dat de betrokkenheid van medewerkers structureel beter wordt geregeld?

Vervolg vraag: als de or daarin een regierol zou spelen, staan er op de vloer verantwoordelijke professionals, eigengereide artiesten of amateurs die uitgedaagd moeten worden?

Advertentie

Ook voornemens iets met uw goede voornemens te gaan doen?

Minder snoepen, meer bewegen, stoppen met roken en vroeger naar bed. Allemaal goede voornemens. De start van een nieuw jaar prikkelt om over verbeteringen en ontwikkeling na te denken. Dat geldt ook voor u als OR-lid. Maar hoe maakt u dat nu concreet? Hoe krijgt u meer inzicht in financiële stukken en onderhandelingsvaardigheden of hoe leert u pakkende achterbanberichten schrijven? SBI training & advies is de eerste stap om van al die goede voornemens goede eigenschappen te maken. **Kijk op www.sbi.nl voor ons complete aanbod 'nieuw te verwerven goede eigenschappen' of vraag onze aanbodbrochure aan.**

SBI training & advies
samenwerkt